

**THE PROSOPOGRAPHY OF THE MILITARIES FROM
PANNONIA IN *LEGIO XV APOLLINARIS***

Ionuț ACRUDOAE
(“Alexandru Ioan Cuza” University from Iași)

Abstract: *Legio XV Apollinaris was composed by Octavian in 43 BC and it participated with him to the Battle of Actium; it was dislocated to several areas of the empire throughout the first century AD. In this period, this legion was sent to Illyricum, then to Pannonia; starting with the second half of the first century AD, the recruiting focused on the province it was stationed in. This study analyzes the prosopography of the militaries from Pannonia in legio XV Apollinaris, their career, mobility, as well as analogies with militaries from other provinces included in this legion and their recruitment period.*

Rezumat: *Legiunea XV Apollinaris a fost constituită de către Octavian în anul 43 a. Chr., a participat alături de acesta în bătălia de la Actium, fiind dislocată în mai multe zone ale Imperiului în secolul I p.Chr. În această perioadă, legiunea în cauză a fost trimisă în Illyricum, apoi în Pannonia, iar din a doua jumătate a secolului I p.Chr. a recrutat din provincia în care a staționat. Studiul de față va analiza prosopografia militarilor originari din Pannonia în legiunea XV Apollinaris, cariera și mobilitatea acestor persoane, analogii cu militari din alte provincii în această legiune și perioada de recrutare.*

**TRADIZIONE E INNOVAZIONE NELLE BIOGRAFIE
CRISTIANE (IV-VI SECOLO)**

Immacolata AULISA
(Università degli Studi di Bari Aldo Moro)

Abstract: *The hagiographic theme, already central in modern historiography, continues to have a singular fortune even in contemporary historiography. The aim of the paper is to follow the evolution of hagiographical models from the time of Theodosius to the pontificate of Gregory the Great. As narration of the life of exemplar Christians, perfect imitators of Christ, Christian biographies, beyond the miraculous elements that mostly characterize them, can be a privileged point of view for understanding the evolution of Christian identity and the very idea of holiness. The Christian biographies of these centuries (IV-VI) show us, on one hand, the news they represent compared with the pagan historiography and*

biography, on the other hand, the evolution of previous hagiographic model, the martyrial model.

Rezumat: Tema hagiografică, deja centrală în istoriografia modernă, continuă să aibă un destin singular chiar și în istoriografia contemporană. Scopul acestui text este de a urmări evoluția modelelor istoriografice din epoca lui Theodosius până la pontificatul lui Grigore cel Mare. Ca narațiuni ale vieții creștinilor exemplari, imitatori perfecți ai lui Hristos, biografiile creștine, dincolo de elementele miraculoase prin care se caracterizează cele mai multe, pot fi un punct de pornire privilegiat pentru înțelegerea evoluției identității creștine și a ideii de sfințenie. Biografiile creștine ale secolelor IV-VI ne arată, pe de o parte, inovațiile pe care le aduce comparativ cu istoriografia și biografia păgâne și, pe de altă parte, evoluția modelului hagiografic precedent – modelul martirial.

I FURII ANNALES: ANCORA SULL'IDENTITÀ DELL'AUTORE

Antonella BRUZZONE
(Università degli Studi di Sassari)

Résumé: Cette étude revient sur le problème de la paternité des Annales citées par Macrobie (Sat., 6, 1, 31; 6, 1, 32; 6, 1, 33; 6, 1, 34; 6, 1, 44; 6, 3, 5; 6, 4, 10) et attribuées par lui à Furius. Elle apporte de nouveaux arguments pour en exclure l'attribution au poète néotérique Furius Bibaculus.

Abstract: In this essay I go back on the question concerning the authorship of the fragments of the Annales quoted by Macrobius (Sat. 6, 1, 31; 6, 1, 32; 6, 1, 33; 6, 1, 34; 6, 1, 44; 6, 3, 5; 6, 4, 10) under the name of Furius. I then bring new arguments forward in order to exclude attribution of that authorship to the neoteric Furius Bibaculus.

Zusammenfassung: Ein weiterer Beitrag zum Problem der Zuschreibung der Annales-Fragmente (Sat. 6, 1, 31; 6, 1, 32; 6, 1, 33; 6, 1, 34; 6, 1, 44; 6, 3, 5; 6, 4, 10), die von Macrobius unter dem Namen Furius zitiert werden. Neue Argumente schließen den Neoterikers Furius Bibaculus als Verfasser aus.

Rezumat: În acest text autorul reia problema paternității fragmentelor din Annales citate de Macrobius (Sat. 6, 1, 31; 6, 1, 32; 6, 1, 33; 6, 1, 34; 6, 1, 44; 6, 3, 5; 6, 4, 10) sub numele lui Furius și aduce noi argumente pentru a exclude atribuirea lor poetului neoteric Furius Bibaculus.

MLJET – MELITA IN DALMATIA IS THE ISLAND OF ST. PAUL'S SHIPWRECK (THE RAGUSAN TRADITION ON ST. PAUL'S SHIPWRECK)

Marija BUZOV
(Institute of Archaeology Zagreb)

Abstract: *The eastern Adriatic coast had been connected from prehistory, antiquity and the Middle Ages with places at the western coast of the Adriatic Sea, but also with certain areas of the Mediterranean Sea. In addition to fishing, exchange of goods and travel, the Adriatic Sea also experienced shipwrecks, as testified by a number of finds. The tradition in Dubrovnik about the shipwreck of St. Paul the Apostle in the waters of Croatian Island of Mljet is almost two millennia old. Is Mljet–Melita in Dalmatia the island of St. Paul's shipwreck? The final say in the determination of the itinerary of St. Paul's ship from Caesarea to Rome, as well as the place of the shipwreck are the prerogative of the maritime science, whose contributions were little known and therefore unused by our biblical scholars in the clarification of the problem. At the end let us point out that the dilemma left by the author of the Acts is not easily solved, but that there are numerous indications in favour of the thesis that Pauline shipwreck took place on the Adriatic Melita.*

Rezumat: *Coasta adriatică estică a fost conectată din preistorie, antichitate și Evul Mediu cu locurile de pe coasta vestică a Mării Adriatice, dar și cu anumite zone din Marea Mediterană. În plus față de pescuit, schimbul de bunuri și călătoria, Marea Adriatică a cunoscut, de asemenea, naufragii, așa cum o arată un număr de descoperiri. Tradiția din Dubrovnik despre naufragiul Sf. Apostol Paul în apele insulei croate Mljet este veche de aproape două milenii. Este Mljet–Melita din Dalmatia insula naufragiului Sf. Paul? Ultimul cuvânt în determinarea itinerariului corabiei Sf. Pavel de la Caesarea la Roma, precum și locul de naufragiu sunt prerogativa științei maritime, ale cărei contribuții au fost puțin cunoscute și, prin urmare, neutilizate de către cercetătorii Bibliei în clarificarea problemei. La sfârșitul analizei, autorul arată că dilema lăsată de autorul Faptelor apostolilor nu este ușor de rezolvat, dar că există numeroase indicii în favoarea tezei că naufragiul paulin a avut loc pe Melita, în Marea Adriatică.*

LECTIO CYPRIANI: DE OPERE ET ELEEMOSYNIS

Alessandro CAPONE
(Università del Salento, Lecce)

Abstract: *Although the contents and argumentation of the text De opere et eleemosynis are plain and simple, many questions still remain unanswered,*

such as for instance the work's date, to whom it was addressed and its literary genre. The paper traces the work and at the same time highlights fundamental aspects for the interpretation. In this perspective, Augustine's evidence appears especially important: though in a different historical context and with different aims, he quotes extensive excerpts from the *De opere et eleemosynis*.

Rezumat: Deși conținutul și problematica textului *De opere et eleemosynis* sunt relativ simple, multe întrebări rămân încă fără răspuns, cum ar fi, de exemplu, data lucrării, cui i-a fost adresată și genul literar. Articolul analizează scrierea și, în același timp, evidențiază aspectele fundamentale necesare interpretării. În acest context, mărturia lui Augustin pare deosebit de importantă: deși într-un context istoric diferit și cu obiective diferite, el citează fragmente ample din *De opere et eleemosynis*.

LA PROSOPOGRAPHIE DES FEMMES EN MÉSIE INFÉRIEURE. UNE APPROCHE PRÉLIMINAIRE

Roxana-Gabriela CURCĂ
(Université «Alexandru Ioan Cuza» de Iași)

Résumé: Nous proposons une approche prosopographique concernant les attestations épigraphiques des anthroponymes féminins en Mésie Inférieure. Parmi les paramètres analysés dans les inscriptions grecques, latines et bilingues, nous insistons sur les données biographiques, juridiques, onomastiques, la mention de l'origo, le contexte familial (e.g., mariages mixtes), les épithètes et les particularités linguistiques.

Abstract: The study proposes a prosopographical analysis of the feminine anthroponymy as mirrored in Moesia Inferior epigraphical materials. Among the parameters analyzed in the Greek, Latin and bilingual inscriptions, a special emphasis is placed on aspects regarding the biographical, judicial, onomastic data, as well as the explicit mention of origo, the family context (e.g., mixed marriages), epithets and linguistic peculiarities.

Rezumat: Studiul nostru își propune o analiză prosopografică a onomasticii feminine reflectate în inscripțiile din Moesia Inferior. Printre parametrii analizați în inscripțiile grecești, latinești și bilingve, vom insista asupra aspectelor ce țin de datele biografice, juridice, onomastice, mențiunea explicită a lui origo, contextul familial (e.g., căsătorii mixte), epitete și particularități lingvistice.

THE GENEALOGY OF GILGAMESH

Sebastian FINK
(Leopold-Franzens Universität Innsbruck)

Zusammenfassung: Gilgamesch ist der mesopotamische König und Held schlechthin. Um ihn ranken sich zahlreiche Erzählungen, die sowohl seine Heldentaten als auch seinen Weg von einem arroganten Tyrannen zu einem zufriedenen und gerechten Herrscher beschreiben. Wie wir wissen, kann so ein außergewöhnlicher Mann nicht von gewöhnlicher Herkunft sein. Die Tradition der Genealogie Gilgameschs ist aber nicht einheitlich, sondern bietet einige Varianten, die zum Teil als Modell für spätere genealogische Herleitungen gedient haben. Besonders erscheinen zwei Traditionen: einmal wird Gilgamesch als der Sohn eines *lil₂* – eines Geistes / eines Phantoms – bezeichnet und einmal wird behauptet, dass Gilgamesch zu zwei Dritteln Gott und zu einem Drittel Mensch sei. Diese verschiedenen Traditionen sollen in diesem Artikel dargestellt und erläutert werden.

Rezumat: Ghilgameș este regele mesopotamian și eroul prin excelență. Ambele ipostaze sunt învăluite în numeroase legende care-l descriu, deopotrivă, ca tiran arrogant și conducător fericit. Un om atât de excepțional nu putea avea origini obișnuite. Tradiția despre genealogia lui Ghilgameș nu este uniformă, ci prezintă variante care au servit, în parte, ca model pentru reconstrucțiile genealogice târzii. Apar mai ales două tradiții – una conform căreia Ghilgameș este fiu al unui *lil₂* – un spirit / o fantomă și alta care susține că Ghilgameș este două treimi zeu și o treime om. Aceste tradiții diferite vor fi prezentate și explicate în acest articol.

CHI «HA UNTO E PREPARATO» (ἀλείπτης) AL MARTIRIO SABA IL GOTO? A PROPOSITO DI BASILIO, EP. 164, 1

Mario GIRARDI
(Università degli Studi di Bari Aldo Moro)

Abstract: Basil welcomes in Caesarea the remains of the martyr Saba the Goth proclaiming blessed “the one who anointed him and prepared” (ἀλείπτης) to martyrdom. Scholars have proposed four names: the dux Soranus, the bishops Ascholius of Thessalonica and Bretanion of Tomis, the priest Sansala. After a critical exam of these conjectures, the essay investigates the metaphorical use of the term in the secular and Christian vocabulary, particularly evidences by Basil and Gregory of Nazianzus. To sum up, Basil praised not only Sansala but also Bretanion with a single term by synecdoche.

Rezumat: Vasile primește la Caesarea rămășițele martirului Saba Gotul numindu-l binecuvântat pe “cel care l-a uns și pregătit” (ἀλείπτης) pentru martiraj. Cercetătorii au propus patru nume: dux Soranus, episcopii Ascolius de Thessalonica și Bretanion de Tomis, preotul Sansala. După un examen critic al acestor conjecturi, autorul urmărește uzul metaforic al termenului în lexicul secular și cel

creștin, în mod particular evidențele din opera lui Vasile și a lui Grigore de Nazianzus. La final, autorul consideră că, utilizând singularul pentru plural, figură retorică numită sinecdocă, Vasile laudă prin termenul ἀλείπτῃς, deopotrivă, pe Sansala, dar și pe Bratanion.

EL LENGUAJE OFICIAL DE LA ANEXIÓN DURANTE EL GOBIERNO DE TRAJANO: LOS MENSAJES EN LAS MONEDAS

Mª Pilar GONZÁLEZ-CONDE PUENTE
(Universidad de Alicante)

Resumen: *Las monedas acuñadas durante el gobierno de Trajano presentan, entre otros, el mensaje de la anexión territorial y su conversión en provincias. El lenguaje es diverso en función del momento y del territorio al que se refieran. Las monedas relativas a la conquista de una región se acuñan durante un período de tiempo limitado, pero el tema de la victoria sobre Dacia se mantiene hasta el año 114 d.C., con unas leyendas monetales que evolucionan a lo largo del reinado, aunque los problemas de datación del quinto consulado dificultan este estudio. En consonancia con algunas fuentes literarias, las monedas presentan una imagen del Príncipe que transmite su creciente poder político, reafirmado tras la conquista del reino de Decébalos, cuando finalmente Trajano puede llevar a cabo su obra de gobierno y reafirmar su triunfo personal y el de la gens Ulpia.*

Résumé: *Les monnaies frappées pendant le gouvernement de Trajan présentent, entre autres, le message de l'annexion territoriale et sa transformation en provinces. Le langage est divers en fonction du moment et du territoire auquel ils font référence. Les monnaies relatives à la conquête d'une région sont frappées pendant une période de temps limitée, mais le thème de la victoire sur Dacia est maintenu jusqu'à l'année 114 av. J-C., avec des légendes monétaires qui évoluent tout au long du règne, bien que les problèmes de datation du cinquième consulat dificultent cette étude. En consonance avec certaines sources littéraires, les monnaies présentent une image du Prince qui transmet son pouvoir politique, qui augmente de plus en plus, réaffirmé après la conquête du royaume de Décébale, quand Trajan peut finalement mener son œuvre de gouvernement et réaffirmer son triomphe personnel et celui de la gens Ulpia.*

Abstract: *The coinage minted during the reign of Trajan are, among others, the message of the territorial annexation and its conversion in provinces. The language is different depending on the time and the territory to which they relate. The coinage related to the conquest of a region are coined during a limited period of time, but the theme of victory over Dacia is maintained until the year AD 114, with a few legends that evolve throughout the reign, although the fifth Consulate dating problems make it difficult for this study. In line with some literary*

sources, currencies present a picture of the Prince who transmits his growing political power, reaffirmed after the conquest of the Kingdom of Decebalus, when finally Trajan can carry out its work of Government and reaffirm his personal triumph and the gens Ulpia.

Rezumat: *Printre mesajele transmise de monedele bătute în timpul domniei lui Traian se numără anexiunea teritorială și formarea provinciilor. Limbajul este diferit, depinzând de momentul și teritoriul la care se referă. Monedele privitoare la cucerirea unei regiuni sunt bătute pentru o perioadă scurt de timp, dar tema victoriei asupra Daciei este menținută până în anul 114, cu legende monetare care evoluează de-a lungul întregii domnii, deși problemele datării celui de-al V-lea consulat sunt dificile. În consonanță cu unele surse literare, monedele prezintă imaginea unui împărat a cărui putere politică crește din ce în ce mai mult, reafirmându-se după cucerirea regatului lui Decebalus, când, în sfârșit, Traian poate pune în operă guvernarea și triumful personal și al lui gens Ulpia.*

L'HOMME – LA RAISON D'ETRE DE L'HISTOIRE. PLAIDOYER POUR LA PROSOPOGRAPHIE

Ștefan S. GOROVEI
(Universitățile « Al. I. Cuza » Iași)

Rezumat: *Considerațiile privind importanța prosopografiei, înfățișate în acest text, se întemeiază pe experiența autorului de cercetător al genealogiilor medievale și moderne, precum și al implicațiilor acestora în studierea istoriei (politice, sociale, culturale etc.). Biografia, prosopografia și genealogia sunt trei nume diferite pentru a desemna științe preocupate de identificarea informațiilor despre oameni, pentru a le defini personalitatea, cariera, locul în societate, conexiunile familiale. Preeminența de dată mai recentă a prosopografiei, înțeleasă într-o manieră globalizantă, i-a subordonat oarecum acesteia atât biografia, cât și genealogia, făcând ca aceste trei științe să se prezinte, în cele din urmă, ca inseparabile, ceea ce a fost și este în folosul fiecăreia dintre ele. Autorul ilustrează importanța constituirii fișei prosopografice cu trei exemple de dregători moldoveni din secolele XV–XVI, ale căror biografii erau până de curând absolut necunoscute; surse epigrafice identificate sau reinterpretate recent permit, acum, să se contureze un început de biografie pentru cei trei dregători (**Ion ceașnicul** din vremea lui Ștefan cel Mare, **Gârlea hatmanul** și **Păcurar marele vornic** din vremea lui Ioan vodă cel Cumplit).*

Titlul include o formulă celebră a istoricului francez Lucien Febvre.

IL RITRATTO DI PERICLE NELLA COMMEDIA ATTICA ANTICA. PRESENZE E ASSENZE DEI COMICI NELLA BIOGRAFIA PERICLEA DI PLUTARCO

Olimpia IMPERIO
(Università degli Studi di Bari Aldo Moro)

Abstract: *That Pericles has been the privileged target of the political Athenian comedy in the second half of the fifth century BC is very well proved by the rich collection of historical and erudite evidences which more or less allude to how the citizens' dissent was spread on the comic scene not only distinctly by Aristophanes but also by Callias, Cratinus, Hermippus, Plato Comicus, Teleclides and other well-known of archaia authors. The most important source of these comic evidences is the plutarchean Life of Pericles. Our purpose is then to reconstruct the portrait of the great Athenian statesman as it was shaped in such adverse tradition. From the comic repertoire available in the periclean Plutarch's biography is unfortunately absent the Cratinus' Dionysalexander, whose mention by the Chaeronean erudite would have allowed to much more precisely contextualise this significant evidence of the comic anti-periclean tradition.*

Rezumat: *Că Pericle a fost ținta privilegiată a comediei politice ateniene din a doua jumătate a secolului al V-lea î.H. este un lucru binecunoscut, probat de bogata colecție de dovezi istorice și erudite care fac aluzie, mai mult sau mai puțin explicit, la modul în care dezacordul cetățenilor a fost transmis pe scena comică nu numai de Aristophanes, dar și de Callias, Cratinus, Hermippus, Plato Comicus, Teleclides și alți autori antici mai puțin cunoscuți. Cea mai importantă sursă dintre dovezile amintite este plutarhiana Viața a lui Pericle. Scopul nostru este de a reconstrui portretul marelui om de stat atenian așa cum a fost el modelat în tradiția adversă. Din repertoriul comic disponibil în biografia pericleanului Plutarh lipsește, din păcate, Dionysalexander al lui Cratinus, a cărei mențiune de către eruditul chaeronian ar fi permis o contextualizare mult mai exactă a acestei mărturii semnificative a tradiției comice antipericleene.*

LA 'PETITE PAIX DE L'ÉGLISE'. UNE PÉRIODE MAL
AIMÉE DES HISTORIENS DU CHRISTIANISME ANCIEN

Attila JAKAB
(Civitas Europica Centralis, Budapest)

Abstract: *Generally, the historiography of ancient Christianity considers the period of religious tolerance, established by the Emperor Gallienus in 260, and going to the moment of Great Persecutions under Diocletian (from 303), like the time of the "little peace of the Church". This is a considerable amount of time – more than 40 years, almost two generations – on which our sources are relatively quiet, the important authors and major characters are missing and, thus, our data are thin and patchy. For this reason it is often preferred cleverly slide on it, otherwise insert them in the treatment of both the crisis (235-284) and the reign*

of Diocletian (284-305), on which we focus usually on the Great persecution. After then the preference are given to Constantine's rule. However, this period of the "little peace", politically and militarily a very troubled period, is much important for the history of Christianity than is commonly thought. The paradigm shift, operated later by Constantine the Great in religious policy, rooted there. For this reason the study proposes an overview of the de Roman Empire's situation, a review of the sources, and discusses the rule of emperors Aurelian and Diocletian. In my opinion a new periodization (from 260 to 337) allow a better understanding of the profound transformations of the Roman Empire and the reasons for the social and political success of Christianity.

Rezumat: Istoriografia creștinismului timpuriu consideră perioada de toleranță religioasă instaurată de împăratul Gallienus în 260, întinsă până la Marea Persecuție de sub Dioclețian (la începutul anului 303), ca „pace mică a Bisericii”. Este vorba de mai multe decenii – mai mult de 40 ani, aproape două generații – asupra cărora sursele istorice de obicei tac, iar autorii și personajele importante lipsesc. Prin urmare, informațiile noastre sunt puține și incomplete. Din acest motiv, de preferință, istoricii „alunecă” pe deasupra acestei perioade sau o introduc, în mod ingenios, în contextul general atât al crizei din secolul al III-lea (235-284), cât și al domniei lui Dioclețian (284-305). În legătură cu cea din urmă, atenția se concentrează mai ales asupra persecuțiilor, înainte de a prefera epoca și persoana lui Constantin cel Mare. Cu toate acestea, perioada de așa-zisă „pace mică”, foarte tulbură din punct de vedere militar și politic, este mult mai importantă decât se crede în genere. Schimbarea de paradigmă în politica religioasă a lui Constantin își are rădăcinile aici. Din acest motiv, studiul propune o imagine de ansamblu a situației Imperiului Roman, o trecere în revistă a surselor istorice și discută domniile lui Aurelian și Dioclețian. După părerea autorului, trebuie luată în considerare o periodizare nouă, respectiv 260-337. Ea permite o mai bună înțelegere a transformărilor profunde pe care le-a cunoscut Imperiul Roman, ca și a motivelor care explică succesul politic și social rapid al creștinismului.

BELLA MOVERE DOCENT, MELIUS QUI RURA MOVERENT (SIGEBERTO): RIVOLTE CONTADINE DI ETÀ TARDOANTICA E TRADIZIONE MEDIEVALE

Domenico LASSANDRO
(Università degli Studi di Bari Aldo Moro)

Abstract: *The rebelliones Bagaudicae were peasant uprisings that in the third and fourth century ravaged the cities of Gaul (the thriving city of Augustodunum, for example, was sacked) and that left a strong echo not only in contemporary literary and monumental accounts, but also in the subsequent late antique and medieval tradition, until the eleventh century with Sigebert of Gembloux.*

Rezumat: *Rebelliones Bagaudicae au fost răscoale țărănești care în secolele III și IV au devastat orașele Galliei (de exemplu, înfloritorul oraș Augustodunum a fost distrus) și care au avut un puternic ecou nu numai în relatările contemporane literare și monumentale, ci și în tradiția ulterioară, antică târzie și medievală, până în secolul al XI-lea, la Sigebert de Gembloux.*

PRELIMINARY NOTES ON BYZANTINE IMPERIAL BIOGRAPHIES OF THE 6TH - 12TH CENTURIES

Bogdan-Petru MALEON
(“Alexandru I. Cuza” University Iași)

Rezumat: *Materialul pe care îl propunem aici are un caracter introductiv, principalul său obiectiv fiind de a semnala importanța unei teme și posibilitățile în care poate fi aceasta abordată. Pe parcursul analizei am folosit lucrările consacrate vieții și activității unor împărați bizantini, urmărind modul în care aceste opere au slujit la crearea imaginii principelui creștin ideal. Principala concluzie a studiului privește faptul că, deși între creația panegiristică anterioară impunerii creștinismului și cea aparținând perioadei bizantine există o strânsă legătură, noua credință a oferit literaturii encomiastice un nou eșafodaj ideatic și principalele argumente teoretice.*

GLI APOLLINARI: UNA FAMIGLIA DELL'ARISTOCRAZIA GALLOROMANA

Patrizia MASCOLI
(Università degli Studi di Bari Aldo Moro)

Abstract: *The paper outlines rise and decline of an aristocratic family in Late Antique Roman Gaul, the Apollinares, during the Vth century and the first years of the VIth. Starting from Sidonius' grandfather conversion to Christianity, the Apollinares pursued a successful clan strategy through arranged marriages, cursus honorum and creation of influent networks of relatives and friends. The Author also stresses importance of family ties and women' support so that their men could succeed to political or ecclesiastic offices during the last decades of the Western Roman Empire and the first ones of the Visigothic kingdom. However, the new situation after the battle of Vouillé (507) and Apollinaris the Younger's untimely death brought to a sudden end the social weight of this family.*

Rezumat: *Lucrarea prezintă ascensiunea și declinul unei familii aristocratice din Gallia romană în perioada antică târzie, Apollinares, în cursul secolului al V-lea și în primii ani ai celui de-al VI-lea. Pornind de la bunicul lui Sidonius, convertit la creștinism, Apollinares au urmărit o strategie de clan de succes prin*

căsătorii aranjate, cursus honorum și crearea de rețele influente de rude și prieteni. Autorul subliniază, de asemenea, importanța legăturilor familiale și sprijinul femeilor, astfel că barbații au putut accede la funcții politice sau ecleziastice în ultimele decenii ale Imperiului Roman de Apus și în cele de început ale regatului vizigot. Cu toate acestea, noua situație de după bătălia de la Vouillé (507) și moartea prematură a lui Apollinaris cel Tânăr au adus la sfârșitul brusc al acestei familii.

ELEMENTI PROTRETTICI E BIOGRAFICI NELL'ENCOMIO DI ORIGENE ATTRIBUITO A GREGORIO IL TAUMATURGO

Constantin-Ionuț MIHAI
(Universită „Alexandru Ioan Cuza” di Iasi)

Abstract: *The ancient tradition of the protreptic discourse – a literary genre cultivated especially by the exponents of the different Greek philosophical schools – could offer new perspectives for the interpretation and understanding of some works of the early Christian literature. In this article I intend to discuss some motifs specific to the classic protreptic literature that are found in the Oratio panegyrica in Origenem ascribed to Gregory Thaumaturgus. Such an approach, formerly overlooked by the scholars, can provide new data regarding the aim and the sources of this discourse.*

Rezumat: *Tradiția antică a discursului protreptic – un gen literar cultivat cu precădere de reprezentanții diferitelor școli filosofice grecești – poate oferi perspective noi în interpretarea și înțelegerea unor scrieri din perioada de început a literaturii creștine. Miza acestui articol este aceea de a releva prezența în cuprinsul unui text precum Oratio panegyrica în Origenem a unor motive specifice scrierilor protreptice aparținând autorilor clasici. O astfel de perspectivă interpretativă, încă nevalorificată de exegeza modernă aplicată acestui text, poate furniza date noi privitoare la finalitatea conferită de autor discursului său și la sursele întrebuițate în alcătuirea lui.*

MOBILITÄT UND POLITIK DER REKRUTIERUNG IN DER RÖMISCHEN ARMEE. DER FALL DER SOLDATEN UND DER VETERANEN DER LEGIO I ITALICA

Lucrețiu MIHAILESCU-BÎRLIBA
(Universită „Al. I. Cuza” Iași)

Abstract: *The author realizes a prosopographic investigation of the militaries and veterans of the Legio I Italica, in order to establish the mobility of these*

soldiers throughout the Roman Empire. This type of analysis may lead to a better comprehension of the Roman State policy concerning the recruitment, especially in the 2nd c. AD.

Rezumat: Autorul realizează un studiu prosopografic al militarilor și veteranilor din Legio I Italica, pentru a explora mobilitatea acestor soldați pe cuprinsul Imperiului roman. Acest tip de investigație poate conduce la o mai bună înțelegere a politicii statului roman privind fenomenul recrutării, mai ales în secolul al II-lea p. Chr.

AUTOUR DU NEPOS D'ALBURNUS MAIOR, PANES,
FILS DE BIZO (AE, 2008, 1167 = AE, 2007, 1201):
PETIT-FILS OU NEVEU

Nicolas MATHIEU

(Université Pierre Mendès-France, Grenoble 2 - CRHIPA)

Abstract: In this article, the author studies again the inscription on a stone of a nepos from Alburnus Maior: Panes, son of Bizo (AE, 2008, 1167 = AE, 2007, 1201). If the word nepos very often means « grandson », there are cases where it means « nephew ». The author pays special attention to the Latin kinship terminology in this inscription because names and lines are not Roman but peregrine. So, there is ambiguity as we cannot exactly know the relations between all these names. Now, between a grandfather and his grandson or an uncle and his nephew, there is the same number of generations. It is necessary for one to compare these to other inscriptions and words in addition to nepos (auia, auus, nurus, gener, pater, mater) or only with nepos in Rhenodanubian provinces (Raetia, Pannoniae, Moesiae, Dacia): these 67 inscriptions are in an appendix. The author concludes that these two possibilities exist here.

Rezumat: În acest articol, autorul studiază inscripția pe piatră a unui nepos de la Alburnus Maior: Panes, fiul lui Bizo (AE, 2008, 1167 = AE, 2007, 1201). Dacă cuvântul nepos înseamnă cel mai adesea “strănepot”, există cazuri unde înseamnă “nepot”. Autorul acordă o atenție specială terminologiei latine a înrudirii din această inscripție, deoarece numele și filiațiile nu sunt romane, ci peregrine. Există, așadar, o ambiguitate, care face ca natura exactă a relațiilor dintre toate numele să nu potă fi cunoscută cu exactitate. Sigur, între un bunic și strănepotul său sau un unchi și nepotul său există același număr de generații. De aceea, este necesar ca epigrafa respectivă să fie comparată cu alte inscripții ce conțin și alte cuvinte în afară de nepos (auia, auus, nurus, gener, pater, mater) sau doar pe nepos din provinciile renano-danubiene (Raetia, Pannoniae, Moesiae, Dacia); este vorba despre 67 de inscripții redată integral în appendix. Autorul conchide că, în cazul de față, există două posibilități.

FIGURE IMPERIALI NEGLI SCRITTI DEI PADRI CAPPADOCI

Giovanni Antonio NIGRO
(Università degli Studi di Bari Aldo Moro)

Abstract: *The paper analyzes and explains different attitudes of the Cappadocian Fathers about Roman laws and emperors. Alexander the Great's portraits in the writings of the three Cappadocians always show a positive model of king. Instead, concerning to Roman monarchs, Basil of Caesarea is almost silent, while Gregory of Nyssa defends himself and his brother's memory against the Eunomian charges of an alleged cowardice during Valens' reign (364-378). Gregory of Nazianzus' considerations about sovereigns reveal a critic political thought sharpened through the years, which has been undervalued by contemporary historians of the Late Antique Age.*

Rezumat: *Studiul analizează și explică diferitele atitudini ale Părinților cappadocieni față de legea romană și împărații romani. Portretul lui Alexandru cel Mare în scrierile celor trei cappadocieni evocă întotdeauna un model pozitiv de rege. În schimb, în ceea ce privește monarhii romani, Vasile de Caesarea păstrează tăcere, pe când Grigorie de Nyssa se apără pe el însuși și memoria fratelui său împotriva acuzațiilor eunomiene de lașitate în timpul domniei lui Valens (364-378). Considerațiile lui Grigorie de Nazianzus despre suverani relevă o gândire politică critică, ascuțită de-a lungul anilor, care a fost subevaluată de istoricii contemporani ai Antichității târzii.*

THE SENATORIAL ARISTOCRACY IN THE FOURTH CENTURY. A CASE STUDY: THE CEIONII RUFII

Cristian OLARIU
(Univeristy of Bucharest)

Abstract: *By the end of the third century, the imperial senate turned into the shadow of that of the late Republic. Failed conspiracies, executions ordered by different emperors on different charges (the most common was the crimen maiestatis) have transformed the venerable institution, once formed from most brilliant men of the Republic, some with roots that went to the foundation of Rome, in a body formed in it's immense majority by homines novi. The military reforms initiated by the emperors of the third century (especially Septimius Severus and Gallienus) left also less power and prestige to the senate. Under these conditions, individual senatorial characters were involved in the government, entering the imperial bureaucratic service. Among them, a special role will play Ceionius Rufius Volusianus, the praetorian prefect of Maxentius. He and his followers will play a*

special role during the fourth century, becoming one of the great senatorial families of late antiquity.

Rezumat: *La sfârșitul secolului al III-lea d. Hr., Senatul s-a transformat în umbra instituției de la sfârșitul Republicii. Conspirații eșuate, execuții ordonate de feluriți împărați sub varii motive (cea mai comună fiind crimen maiestatis) au transformat venerabila instituție, altădată formată din cei mai străluciți oameni politici ai Republicii, unii cu rădăcini (după cum pretindeau) urcând până la fondarea Romei, într-un corp format în marea majoritate din homines novi. Mai mult, reformele inițiate de către împărații secolului al III-lea (în special Septimius Severus și Gallienus) au lăsat tot mai puțină putere și prestigiu Senatului. În aceste condiții, personaje din cadrul Senatului s-au implicat cu titlu particular în actul guvernării, în cadrul birocrăției imperiale. Printre ei, un rol deosebit l-a avut Ceionius Rufius Volusianus, prefect al pretoriului în timpul lui Maxentius. El și urmașii săi vor juca un rol major în secolul al IV-lea, devenind una dintre familiile senatoriale de frunte ale antichității târzii.*

TEOLOGIA DEVENIRII ȘI A DORINȚEI LA SFÂNTUL GRIGORIE DE NYSSA

Liviu PETCU

(Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași)

Abstract: *Like Martin Laird said in his study (The Fountain of His lips: Desire and Divine Union in Gregory of Nyssa’s “Homilies on the Song of Songs”, Spiritus, 7/1, 2007, 49 et passim), Gregory’s development of Paul’s insight into a fundamental characteristic of the spiritual life is usually seen as a counterweight to Origen’s view that the fall of the soul was due to satiation or boredom in contemplating God. Over against this, Gregory developed his view that the experience of God can never satiate the soul, but causes desire for God to grow. While indeed Origen’s ideas may have underlain Gregory’s understanding of epectasy, the latter develops them much further. Grounded in an ontology of desire, the concept of epectasy pervades the Homilies on the Song of Songs.*

The finite desire is grounded in infinite being and goodness. The more the soul participates in it, the more she recognizes that it transcends her as much as before. Union with God does not satiate her desire but liberates, sustains, and enlarges it.

This “constant growth in perfection” has nothing to do with desire being frustrated or inadequate (given adequate training) to finding and communing with God; it is simply the implication of the union of finite being with an infinite God. And Paul has provided the Scriptural key to it all: after hearing the unutterable mysteries of paradise, Paul still continued to move higher and did not cease to ascend.

Rezumat: *Așa cum susține și Martin Laird în studiul său (The Fountain of His lips: Desire and Divine Union in Gregory of Nyssa's "Homilies on the Song of Songs", Spiritus, 7/1, 2007, 49 et passim), dezvoltarea gregoriană a teologiei pauline într-o caracteristică fundamentală a vieții spirituale este de obicei privită ca o contrapondere la perspectiva lui Origen, conform căreia căderea sufletului s-a datorat sațietății sau plictiselii în contemplarea lui Dumnezeu. Împotriva acestei opinii, Sfântul Grigorie își elaborează perspectiva conform căreia experiența lui Dumnezeu nu poate niciodată satisface pe deplin sufletul, ci determină amplificarea dorinței de Dumnezeu. Fondat pe ontologia dorinței, conceptul de epectază străbate întreaga lucrare In Canticum canticorum. Această „constantă creștere în perfecțiune” nu are nimic de-a face cu dorința de a te simți frustrat sau necorespunzător (dată fiind o pregătire corespunzătoare) în descoperirea și comunicarea cu Dumnezeu, ci reprezintă doar implicația uniunii ființei finite cu un Dumnezeu infinit. Sfântul Apostol Pavel a furnizat cheia biblică la toate acestea: după ce a ascultat tainele de nespus ale paradisului, el a continuat să se deplaseze mai sus și nu a încetat să se înalțe.*

MARIE, MERE DU CHRIST

Monika PESTHY SIMON
(Budapest)

Abstract: *Early Christianity transformed Mary, the mother of Jesus, within a few centuries from a simple Galilean woman into a goddess. The first part of the paper presents the main stages of this transformation. Mary's carrier, however, did not begin immediately after the Jesus event, but only around the middle of the 2nd century C. E. The second part of the paper proposes to show that according to the ancient Jewish Christian theology the "real" mother of Christ was the Holy Spirit (feminine in the Semitic languages) and the exaltation of Mary could begin only after this conception disappeared or at least was relegated to the background.*

Rezumat: *Creștinismul timpuriu a transformat, în câteva secole, pe Maria, mama lui Isus, dintr-o simplă femeie galileană într-o divinitate. Prima parte a articolului prezintă principalele etape ale acestei transformări. Această transformare a Mariei n-a început imediat după momentul Isus, ci aproximativ la mijlocul secolului al II-lea. A doua parte a articolului își propune să arate că, în conformitate cu teologia iudeo-creștină antică, mama "reală" a lui Hristos a fost Duhul Sfânt (de genul feminin în limbile semitice) și că exaltarea Mariei a putut să înceapă numai după ce această concepție a dispărut sau, cel puțin, a fost trecut într-un plan secund.*

GIURISPRUDENZA E FONTI DEL DIRITTO ROMANO NELLA TARDA ANTICHITÀ

Daniele Vittorio PIACENTE
(Università di Bari Aldo Moro)

Abstract: *The work aims to deepen the sources of Roman law after the substantial changes of the 3rd and 4th centuries AD made in order to concentrate the normative power of the emperor, and to address the penury of evidence for the literary activity of the classical jurisprudence and the jurists of this era. The same jurists, before being interpreters of law, were its publishers. Accordingly, iura and leges, become sources of production, but they were found in a complex and also various dialectic exercise during the period in question.*

Summariu: *La relazione mira ad approfondire il quadro delle fonti del diritto romano a seguito delle sostanziali modifiche del III e IV secolo d.C. dovute al definitivo accentrarsi del potere normativo nella persona dell'imperatore ed al venir meno delle consuete forme di attività letteraria della giurisprudenza classica e dei giuristi di questa età. Gli stessi giuristi, prima ancora che interpreti del diritto, furono editori. Iura e leges, quindi, divengono fonti di produzione, ma si presentano in una dialettica complessa ed anche diversa nel periodo in esame.*

Rezumat: *Lucrarea își propune să aprofundeze problematica surselor existente privind legislația romană, după schimbările majore din secolele al III-lea și al IV-lea d.Hr., schimbări care vizau întărirea puterii normative a împăratului; studiul nostru analizează, de asemenea, și penuria de mărturii literare privind jurisprudența clasică și activitatea legiuitorilor din respectiva perioadă. Aceiași legiuitori, înainte de a fi comentatori, au fost editorii legilor respective. În consecință, iura și leges au devenit surse legislative, prezentate într-o manieră complexă și variată în epoca respectivă.*

I *LIBRARII* NELLE FURERIE DELL'ESERCITO ROMANO

Luigi PIACENTE
(Università degli Studi di Bari Aldo Moro)

Abstract: *A passage of the jurist Tarruntenus Paternus taken from Justinian's Digest gives a rare meaning of the term librarius in the military sphere and provides information related to the different functions and skills of these quartermasters, listed within the group of soldiers classified as exempt from public services (immunes).*

Rezumat: *Un pasaj din juristul Tarruntenus Paternus preluat în Digesta lui Iustinian dă un înțeles rar termenului librarius din sfera militară și oferă informații referitoare la diferitele funcții și competențe ale acestor specialiști, incluși în grupul soldaților exceptați de la serviciu public (immunes).*

LE RAPPRESENTAZIONI DI ELIO/SOL NELLA MOESIA SUPERIORE

Sanja PILIPOVIĆ
(Istituto degli studi sui Balcani,
Accademia Serba delle Scienze e delle Arti, Belgrado)

Abstract: *The subject of the research focuses on the representation of Helios/Sol in the Roman province of Moesia Superior, fragments of the statues, gems, mirrors and oil lamps. According to iconography of representation, quality of used materials, origin of the objects these materials, it was tried to understand, as much as it possible, the characteristics of veneration of Helios/Sol in that roman province.*

Riassunto: *L'argomento di questa ricerca si focalizza sulle rappresentazioni di Elio/Sol nella provincia romana della Moesia Superiore. Vengono esaminati dei frammenti di statue, delle gemme, uno specchio e delle lampade ad olio. Si tenta di comprendere, per quanto è possibile, le caratteristiche della venerazione di Elio/Sol in questa provincia secondo l'analisi iconografica, l'esame della qualità del materiale usato e la sua provenienza.*

Rezumat: *Subiectul acestei cercetări se focalizează asupra reprezentărilor lui Helios/Sol în provincia romană Moesia Superior, fiind examinate fragmente de statui, gemme, o oglindă și opaițe. Se urmărește să se înțeleagă, pe cât va fi posibil, caracteristicile venerației lui Helios/Sol în această provincie pe baza analizei iconografice, a examinării calității materialului folosit și a provenienței lui.*

PRESENZE CLASSICHE E PATRISTICHE NELLE ANONIME PASSIONES DI FABIO E SALSA

Anna Maria PIREDDA
(Università degli Studi di Sassari)

Riassunto: *Viene evidenziata la presenza di Virgilio, Prudenzio, Mario Vittorino, Agostino e soprattutto Ambrogio nella Passio Sancti Fabii e nella Passio Sanctae Salsae, composte nella prima parte del V secolo nella Mauretania Caesariensis. L'analisi dei testi permette di tracciare il profilo culturale dell'anonimo*

autore di entrambe le passioni, con tutta probabilità un colto esponente del clero, aperto agli influssi della letteratura coeva.

Rezumat: *Articolul evidențiază prezența în Passio Sancti Fabii și în Passio Sanctae Salsae, compuse în prima jumătate a secolului al V-lea în Mauretania Caesariensis, a unor elemente din operele lui Vergilius, Prudentius, Marius Victorinus, Augustinus și, mai ales, Ambrosius. Analiza textelor permite să se traseze profilul cultural al autorului anonim al acestor passiones, cu multă probabilitate un exponent cult al clerului, deschis influențelor literaturii contemporane.*

ELEMENTS DES BIOGRAPHIES IMPERIALES DANS DEMETRII CANTEMIRII INCREMENTORUM ET DE- CREMENTORUM AULAE OTHMANICAE HISTORIA

Claudia TĂRNĂUCEANU
(Université „Al. I. Cuza” de Iași)

Résumé: *Dimitrie Cantemir (1673-1723) s'est affirmé dans l'Europe du XVIII-ème siècle comme un des pionniers des études orientales. Son livre sur l'histoire de l'Empire ottoman, rédigé en latin, Incrementorum et decrementorum Aulae Othmanicae historia, présente l'évolution et le déclin d'un des plus grands empires du monde. Sans avoir la rigueur scientifique moderne, sur la base de sources diverses, l'ouvrage expose, dans une manière intéressante et captivante, les règnes des sultans (dès les plus anciens temps jusqu'au début du XVIII-ème siècle), leurs actions politiques et militaires, leur vie privée, avec des détails qui illustrent éloquentement leurs qualités et défauts, en employant les 'les ingrédients' de la biographie (rencontrés dans les biographies antiques inclusivement).*

Rezumat: *Dimitrie Cantemir (1673-1723) s-a afirmat în Europa secolului al XVIII-lea ca unul dintre pionierii studiilor orientale. Cartea sa asupra istoriei Imperiului Otoman, scrisă în latină, Incrementorum et decrementorum Aulae Othmanicae historia, prezintă evoluția și declinul unuia dintre cele mai mari imperii. Fără a urma rigorile științifice moderne, pe baza diverselor surse, lucrarea prezintă, într-o manieră interesantă și captivantă, domniile sultanilor (de la cele mai vechi timpuri până la începutul secolului al XVIII-lea), acțiunile lor politice și militare, viața privată, cu detalii edificatoare în a le ilustra calitățile și defectele, folosind „ingrediente” ale biografiei (întâlnite inclusiv în biografiile antice).*

ALESSANDRO NEGLI EPITOMATORI TARDOANTICHI

Nelu ZUGRAVU
(Università “Alexandru I. Cuza” di Iași)

Rezumat: *Despre prezența lui Alexandru în scrierile antice târzii există mai multe categorii de contribuții istoriografice, dar informațiile din operele breviatorilor latini din veacul al IV-lea (Aurelius Victor, Eutropius, Festus și Pseudo-Aurelius Victor) nu sunt mai deloc valorificate. Motivațiile unei asemenea atitudini sunt explicabile: referirile la Alexandru sunt modice și nu aduc nici o noutate la creionarea biografiei și istoriei acestuia. Dar, dacă pentru gesta lui Alexandru nu prezintă importanță, dacă imaginea sa nu este una polifațetată precum cea din literatura latină anterioară, informațiile din breuiaria, chiar nesemnificative cantitativ, uneori doar aluzive, devin relevante examinate din perspectiva tradiției culturale și a ideologiei politice și morale romane pe care aceste scrieri târzii o înfățișează. În acest sens, imaginea lui Alexandru este utilizată în sprijinul următoarelor aspecte: legitimitatea dinastică (Aur. Vict., Caes., 29, 2; Ps.-Aur. Vict., Epit. Caes., XL, 17); imperialismul roman (Fest., 20, 3); propaganda puterii prin similitudine onomastică și imagistică (Fest., 22, 1; Ps.-Aur. Vict., Epit. Caes., XXI, 4); Alexandru ca simbol al lui cupido triumphandi (Ps.-Aur. Vict., Epit. Caes., XXXV, 2).*

Riassunto: *Sulla presenza di Alessandro Magno negli scritti tardoantichi ci sono diverse categorie di contributi storiografici, ma le informazioni presenti nei breviatori del IV secolo (Aurelio Vittore, Eutropio, Festo e Pseudo-Aurelio Vittore) non sono per niente utilizzate. Un simile atteggiamento ha ragioni spiegabili: i riferimenti ad Alessandro sono scarsi e senza alcuna novità nel disegno si presentano la sua biografia e la storia. Ma se le gesta di Alessandro non hanno importanza, se l'immagine non è così ricca come quella della precedente letteratura latina, le informazioni trovate negli breuiaria, anche quantitativamente insignificanti, a volte solo allusive, diventano rilevanti per lo studio della tradizione culturale e dell'ideologia politica e morale romana testimoniata da questi scritti tardoantichi. In questo senso, l'immagine di Alessandro viene utilizzata per sostenere: la legittimità dinastica (Aur. Vict., Caes., 29, 2; Ps.-Aur. Vict., Epit. Caes., XL, 17); l'imperialismo romano (Fest., 20, 3); la propaganda del potere per la somiglianza del nome e dell'immagine (Fest., 22, 1; Ps.-Aur. Vict., Epit. Caes., XXI, 4); Alessandro come simbolo della cupido triumphandi (Ps.-Aur. Vict., Epit. Caes., XXXV, 2).*